

Aire espazioa

 HARKAITZ CANO EVREN OZDEMIR

BAINA LITERATURAK DIO... (ZOAZ ATZERRIRA?)

Literatur jaialdi batera gonbidatzen nautenero esker ona da sentitzen dudana bigarren gauza. Lehena, nagia da. Singapur, Macao, Hong Kong. Ez nuke nire kasa toki horietara bidaiatuko. Horregatik, ez diot nire buruari ezezkorik ametitzen. Literaturaren helburuetako bat horixe dela sinetsita bainago: zeure kasa inolaz ere joango ez zinatekeen lekuetara eraman zaitzan utzi behar diozu. Gauza ederra da hori.

POSTPOST

Hamabi ordu ez dira deus. Frankfurt hartutako hegazkinak Singapurren utzi zaitu tarte horretan. Marlon Jamesi dago kio Singapurreko jaialdiko irekiera hitzaldia. *A Brief History of Seven Killings* liburuarekin Man Booker saria irabazi zuen lehen jamaikarra izan zen 2015ean (badakit Man Booker saria inportantea dela, baina inoiz ez diot nire buruari galdetu zergatik. Beste egun baterako gaia da hori, ziurtzat ematen ditugun estranjeria aldeko domina fantasmal horien atzean dagoen pedigría auzitan jartzeko brigada bat sortzea). Aretoa beteta dago. Postkolonialismoaz baino, *postpostkolonialismoaz* mintzo da James. Ingeles ahoskera ezberdinak imitatu ditu eta Jamaikako jerga eta joskera aldarrikatu. "Kolonizatuta bizi gara... Hizkuntz eredu batek kolonizatuta ere bai. Aski da!". Apropiazionismoaz hitz egin du gero: "Komunitate beltzak ez dauka ezer inork gure historia kontatzearen kontra... nola egiten den da kontua. Musika beltzarekin bezalaxe ger-

ratzen da, ongi lapurtu dezakezu ala gaizki. David Bowie izan zaitezke edo Vanilla Ice". *Showman* hutsa da Marlon James eta umorea baliatzen du publikoa patrikan sartzeko. Euskal-Marlon-James nor ote den pentsatzen saiatu da buruan dudana homologazionista. Ez zait inor bururatu.

JAMAICA IKUSTEKO JAI GARA

A Brief History of Seven Killings eleberri laudatua Bob Marley hiltzen saiatu zireneko kontaketa da, besteak beste. Zer dago jamaikarragorik Bob Marley baino? Behiala kanonizatu zuen kritikaren erne-gagarri, Marlon James bestelako jardunetan dabil egun: *Eraztunen jaunaren* tradizioaren ildo bereko trilogia fantastikoa idazten, alegia. Honekin jada ez du horrenbeste arrakasta izan. Agian ez delako idazle jamaikar batengandik espero daitekeena? Horregatik idatzi nahi du, hain zuzen; hori ei da postpostkolonial izatea.

IDAZLE JAMAIKAR BATEN ARRAKASTA ZIURTATZEKO ERREZETA POSIBLEA

1) Talentua. 2) Bob Marley aipatzea. 3) Umorea.

Derrigorrezkoa den bakarria bigarrena delakoan nago; beste biak, hautazkoak dira.

Galdetu edozein editoreri zein liburu/gaitegi itzuli nahi litzuzkeen: finlandiarra bazara fiordoa eta sauna, hollandarra bazara errotak eta kanalak. Eta euskalduna bazara? Finlandiar bati Lekeitioko antzara eguna azaltzen saiatu nintzen. Hurrengo egunean ez zen gosaritan nirekin eseri.

SINGAPORE AIRLINES

Ez esan miresgarria ez denik. Duela lau-urtegi urte bazen jendea hiri artifizial hau gaur zer izango zen pentsatzen. Holandarrei ikasi zieten itsasoari puska nola kendu. Zuhaitzak landatu zituzten lurra finkatzeko eta etxeorrazak gero. Singapurren elkarrekin baina auzo bereizietan bizi dira musulman, malaisiar, txinatar, europar... Harro daude haien izaera kosmopolitaz. "Hemen ez dago pobrerik. Etorkinik ere ezin dugu hartu, txikiak garelako". Ba ote? Hiri *kitsch* samarra izan liteke, lizuna da diruaren taupada. Trukean, Europar ametsetan ere izango ez genukeen aurrekontu itzela dute hemen ikerketari eskainia. Singapore Airlines, bultzada publikoa duten aire konpainia gehienak bezala, herrialde hura zapaldu aurretik ederretsi dezagun sortu zen: hankak jartzeko leku gehiago, tapizatu dotorea, aukerako janaria, puntako telesailak... Lufthansa bera *low cost* konpainia begitantzen zaigu haren ondoan. Estatu ikuspegiaren zolitasunaren parte da airean zu seduzitzen saiatzea, batez ere lur eremu ttipia edo klima desatsegina duten herrialdeen kasuan.

TXERNOBIL

Chernobyl telesaila ikusi dut Macaorako hegaldian. Istripu hari esker, hamar urteko ume mokoek ere ikasi genuen non zegoen Ukraina. Tragedia bezalakorik ez, geografia ikasteko. Katastrofea behar bada eza-gun izateko, agian hobe da ezezagun izan.

Akaso arrazoi du Gorbatxovek: Txernobil izan zen Sobiet Batasuna benetan pitzatu zuena.

MACAO

Distopia bat. Portugesez daude kale izen guztiak, baina txineraz baino ez dira mintzo kalean. Unibertitatean, idazle australiarrekin batera ekitaldi sorta; ikasle bakar bat ere ez da azaldu. Idazleak modu lotsagarrian beste idazleentzat hizketan. Endogamia eta kultur simulakroa ez da gure kontua bakarrik. Ogibide hau gure dekadentziaren onenean dago. Utikan idazleak. Gazte eta zahar, emakume eta gizon, kasinoan dago adin zein kondizio guztietako jendea. Ehunka dira. Selfirik ez da hemen. Jokoa ez baita jolasa. Macaoko hirurehun ludopata hauek dira mundua pedalkadaz pedalkada mugitzen dutenak.

NORBERE ESKALA

Azkenean beti topatzen dituzu zeure neurrikoak. Ongi moldatu naiz idazle letoniarrekin. Hogeita hamar urte ere ez independentzia lortu zutenetik. Bi milioi biztanle eskas. Horietatik erdiak pasatxok hitz egiten du letonieraz. Zinema independentea indarra hartzen ari da. Telebisita publikoa badute, baina haien telesailak

eskasak dira. Aurrean ispilu bat jarri izan balidate bezala sentitu eta Txillardegirekin gogoratu naiz, ezinbestean: "Estatu batekin, agian, euskara ez da salbatuko; baina estaturik gabe, ziur ezetz".

HONG KONG

Txinako presidentea *chinazi* izendatzen duten kartelak nonahi. Horma hutsik ezean, zebrabideetako marra zurietan egiten dituzte pintadak, Kataluniaren aldeko batzuk, tartean (*Stand With Catalonia; Catalans we connect!*). Protestatan zaurituetakoa bat hil da gaur. Nondik dator hau guztia, ordea? Txinako gobernuak 150 bisa eman ei ditu azken hogeitau urteotan egunero, Txina kontinentaletik Hong Kongera etor daitezen. Egin matematika apur bat: milioi bat pertsona dira horiek. Bi milioi -gehi haien oinordekoak- izango dira beste hogeitau urteren buruan. Letonia oso bat edo Euskal Herri oso bat. Zenbaki hauek aspaldi egin gintuzten irrelebante munduan. Ez gu bakarrik. Lufthansa ere bai. Eta baita mendebaldeko alfabetoa ere.

AIRBALTIC

Fijazioa daukat egunotan aire konpainiekin. Letonian eurena ba ote duten jakin nahi izan dut. Badute. AirBaltic du izena eta Suediako SAS taldearen laguntzaz sortu zuen estatu letoniarrrak eratu berritan, 90etan. Ustelkeria eta diru galera latzak jasan ondoren, hiru errepublika baltikoetan bizirik dirauen bi aire konpainietako bat da (Air Lituania eta Estonian Air itxi egin zituzten).

Euskal aire konpainia bat sortu behar balitz gure "aliatu naturalak" nortzuk liratekeen galdetu diot nire buruari. Nola seduzituko genituzke bidaiariak airetik jada geurea ederrets dezaten? Zer kontaktuko genieke?

MUGAK

Hain interesgarria da mugako giroa eta hainbeste literatura sorrarazi du... Agian kontua ez da mugak ezabatzea, mugak estatuak baino handiagoak izan daitezen baizik. ●